

**Наставно-научном већу
Универзитета у Београду – Филозофског факултета**

У Комисију за оцену и одбрану докторске дисертације „Статус здравог разума у савременој социолошкој теорији: ка прагматичкој реконцептуализацији односа теорије и праксе“ кандидата Срђана Продановића изабрани смо на XX редовној седници Наставно-научног већа Филозофског факултета одржаној 25. јуна 2015. године. У том својству, истоме Већу, као и надлежним телима Универзитета у Београду, подносимо следећи

Реферат о завршеној докторској дисертацији

1. Основни подаци о кандидату и дисертацији

Срђан Продановић (Сарајево, 1985) уписао је основне студије социологије на Филозофском факултету у Београду 2004. године и дипломирао у року (2008) са просечном оценом 9,18. Већ наредне, 2009. године завршио је и мастер студије социологије, са просечном оценом 10. На истом факултету и одељењу уписао је 2010. и докторске студије, на којима је положио све предвиђене испите. Од 2011. године ради као истраживач у Институту за филозофију и друштвену теорију у Београду. Објавио је десетак чланака у домаћим и међународним научним часописима, учествовао на већем броју научних скупова, укључујући и њихову организацију, као и у приређивању четири тематска зборника. Бави се и превођењем стручних текстова с енглеског језика.

Професионална интересовања Срђана Продановића усредсређена су на социолошку и општу друштвену теорију, посебно на теме као што су реинтерпретација класичног наслеђа, однос социологије и филозофије, прагматизам, друштвена улога идеја и интелектуалаца. Из његове библиографије могу се издвојити следећи чланци:

- Структурацијски аспект социологије Георга Зимела. *Социологија* 51(4), 2009: 365–384
- Рортијевско проматрање јавне улоге либералног интелектуалца, здравог разума и друштвене критике. *Трећи програм* 42(148), 2010: 195–210
- Прагматичка критика поимања свакодневне праксе у културној социологији Цефрија Александера. *Филозофија и друштво* 24(1), 2013: 423–443
- (са Предрагом Крстићем), Smurfs, Cyborgs and Changelings: Prospects of Human Enhancement Retrospected. *European Journal of Future Research* [Online] 1 (1), 2013: <http://link.springer.com/article/10.1007%2Fs40309-013-0021-6/fulltext.html>

као и зборници:

- S. Prodanović, V.Rakić, P.Bojanić (eds.), *The State and State Building: Theory and Practice*. Beograd: IFDT, 2012
- S.Prodanović, V.Rakić, P.Bojanić (eds), *New Perspectives on Bioethics*. Beograd: IFDT, 2012

- S. Prodanović, J.Đurić, P.Krstić (prir), *Životna sredina: moralni i politički izazovi*. Beograd: Službeni glasnik/IFDT, 2012.

Докторска дисертација „Статус здравог разума у савременој социолошкој теорији: ка прагматичкој реконцептуализацији односа теорије и праксе“, чија је израда, после прибављања позитивног мишљења Универзитета, одобрена одлуком Наставно-научног већа са IX редовне седнице од 26.12.2013. године, има 204 стране, од чега 186 страна основног текста. Библиографија садржи 150 јединица литературе на енглеском и српском језику. Текст дисертације организован је у шест делова – четири систематска поглавља, од којих је свако подељено на потпоглавља, увод и закључак.

2. Предмет и циљ дисертације

Предмет дисертације јесте систематско поређење прагматизма и социологије, како би се идентификовале, анализирале и критички процениле њихове повесно-емпиријске, теоријско-епистемолошке и практично-нормативне сличности и разлике, како у историјској перспективи тако и у проблемско-аналитичком пресеку. У том извођењу, као нит-водиља служи појам *здроог разума*, као категорија чије различите концептуализације на најбољи начин осветљавају пут ка одговорима на постављена питања. Највише пажње посвећено је одређењима здраворазумског мишљења која су формулисана у савременим интерпретативним социолошким струјама и новијим теоријама праксе. Испитује се колико су ова схватања блиска прагматичком приступу, али и на који начин би додатна инкорпорација прагматичких увида могла да допринесе решавању одређених епистемолошких и теоријских проблема који оптерећују ове правце. Уз то, испитује се које би поуке прагматизма, и под којим условима, могле да доведу до другачијег постављања односа теоријског знања и свакодневне праксе, зарад утемељења снажније критичке улоге друштвене теорије у савременим околностима.

Дисертација има три основна циља, који су иновативни, добро постављени и научно релевантни. Први је критички приказ и ново тумачење односа између средишњих аспеката прагматизма и социологије, посебно у оним огранцима двеју интелектуалних традиција који су за ово поређење најрелевантнији (неопрагматизам, интерпретативне социологије, савремене социолошке теорије праксе). Други циљ јесте показати како прагматичко поимање здравог разума може да послужи као теоријски оквир за повезивање друштвене теорије и свакодневне праксе. И најзад, циљ је указати на континуитет између здраворазумског начина мишљења и социолошке теорије и одбрани став да признавање и продуктивна експлоатација тог континуитета не морају подразумевати подривање сазнајног квалитета и критичности друштвене теорије. Сва три циља су у дисертацији испуњена.

3. Основне хипотезе од којих се полазило у истраживању

У изради ове дисертације пошло се од три главне хипотезе, које су потврђене. Прва хипотеза гласи да су интерпретативне социологије у великој мери прихватиле и разрадиле прагматичко схватање здравог разума, али да их је усвајање феноменолошких постулата сазнања друштвених појава омело у рефлексији о сопственој улози у свакодневној пракси. Друга хипотеза тиче се савремених социолошких теорија праксе и каже да ове теорије измештају проблем односа здравог разума и социологије из чисто епистемолошке равни и реартикулишу га у односу на јавну улогу социолошке теорије. Трећа хипотеза тврди да је уз помоћ посебног модела структуре здраворазумских исказа, који кандидат елаборира, могуће упутити друштвену теорију на дубљу повезаност с праксом, без губитка критичког потенцијала теорије, али и без ригидног превођења исказа којима се свакодневна пракса служи.

4. Кратак опис садржаја дисертације

У Уводним разматрањима, под насловом „Осврт на спор око научног статуса здравог разума код Диркема и Дјуија“, установљује се да су се ова двојица класичних аутора, упркос бројним сличностима у схватању феномена друштвености, дубоко разилазили на пољу епистемологије. Тиме је постављена темељна теза која ће се следити у даљој анализи, наиме, да је здрав разум за прагматисте представљао спону између теорије и праксе, док се у диркемовској социологији оспорава сама могућност те врсте јединства.

Прво поглавље, „Феноменологија и прагматизам: савезници упркос разликама?“, бави се односом између прагматизма и феноменологије, као теоријског усмерења које је такође настојало да социолошко истраживање центрира око проучавања свакодневне праксе. Кроз анализу становишта Џорџа Херберта Мида и Алфреда Шица указује се на теоријску проблематичност синтезе ових двају праваца у филозофији, која се пре свега огледа у некомпатибилности њихових теорија субјекта.

У другом поглављу, под насловом „О могућностима аутономне инвентивности здравог разума“, пажња се усмерава на најзначајније представнике микросоциолошке оријентације, Харолда Гарфинкела и Ервинга Гофмана, који су инспирацију налазили у прагматизму и феноменологији. Објашњава се зашто је њихово откриће несводивости свакодневног искуства на било коју апстрактну форму мишљења морало имати своје корене у прагматичком схватању здравог разума. У завршним одељцима, кроз призму различитих теорија субјекта у прагматизму и феноменологији, критички се разматра уврежени приговор да етнометодологија и гофмановска драматургија нису у стању да понуде критику односа моћи.

Треће поглавље, „У потрази за критичким потенцијалом свакодневице“, посвећено је новим теоријама праксе у социологији, које су представљене кроз дела Пјера Бурдијеа и Лика Болтанског. Анализира се на које су начине ова двојица савремених социолошких класика настојали да развију нов облик критике односа моћи

која би требало да има у виду како специфичности свакодневне праксе, тако и нужност конвенционалне социолошке анализе структуралних односа.

У четвртом поглављу, под насловом „Језик, прагматизам и критичко мишљење“, пажња се посвећује неопрагматизму, правцу који настаје синтезом класичног прагматизма са језичким заокретом у савременој филозофији. Кроз анализу радова Доналда Дејвидсона и Ричарда Рортија настоји се показати како ова савремена варијација прагматизма нуди оквир у коме субверзивност партикуларних здраворазумских знања (описаних у II поглављу) налази заједничко тле са теоријском критиком историјско-структуралних датости (које су биле предмет анализе у III поглављу).

У Завршним разматрањима кандидат покушава да, ослањајући се на идеје неопрагматиста, развије модел структуре здравог разума и нову интерпретацију односа овог практичног облика мишљења према апстрактним увидима социолошке теорије, на начин који ће бити адекватан императивима данашњег историјско-друштвеног и теоријског контекста.

5. Остварени резултати и научни допринос дисертације

Ова дисертација припада области социолошке теорије, са снажним референцама на филозофију, што је спој који је у нашој научној средини, иако је некада био више него уобичајен, данас веома редак. Она представља значајан допринос развоју социолошке и опште друштвене теорије тиме што отвара питања која до сада нису отворана на тај начин, пружа нове углове гледања и предлаже нова решења. Осим својих строго узев теоријских достигнућа, дисертација се бави и могућностима теоријског утемељења демократске друштвене праксе и тако потенцијално доприноси смањењу јаза између друштвене теорије и стварног живота друштва.

Прагматизам, чије су друштвентеоријске импликације главно тематско тежиште ове дисертације, у нашој је научној литератури до сада недовољно и неадекватно реципиран. То посебно важи за домаћу социологију, у којој је он практично непознат. При томе, кандидат у свом истраживању демонстрира снажну самосталност и висок степен оригиналности, упуштајући се у подухват за који није имао непосредног претечу, не само у домаћој литератури. Јер, иако покушаји синтезе прагматизма и досадашњег социолошког наслеђа, којима се настоје решити неки укорењени теоријски проблеми, постоје на међународној социолошкој сцени, овако постављено укрштање социологије и прагматизма, уз помоћ појма *здравог разума* као носеће идеје – и појма који се, штавише, истовремено реконцептуализује – представља, колико је нама познато, истинску новину.

Такође, кандидат показује изузетан теоријски сензибилитет и умеће резоновања, широку упућеност у релевантну литературу, која се манифестује кроз разноврсност консултованих аутора и дела, али уз мисаону дисциплину, јасну линију аргументације и поуздан ауторски глас који је присутан од почетка до краја. Све су то атрибути који нису уобичајени код аутора у тако раној фази научне каријере и због којих овај кандидат заслужује посебну похвалу.

6. Закључак

Комисија констатује да је реч о оригиналном и самосталном научном делу, које испуњава све формалне и садржинске критеријуме постављене одговарајућим актима Факултета и Универзитета, те представља значајан допринос социологији и општој друштвеној теорији, као и унапређењу теоријских оквира саморазумевања друштвене праксе. На основу свега реченог, Комисија даје позитивну оцену докторске дисертације Срђана Продановића „Статус здравог разума у савременој социолошкој теорији: ка прагматичкој реконцептуализацији односа теорије и праксе“ и констатује да су се стекли сви услови за њену усмену одбрану.

У Београду, 28.7.2015.

Чланови Комисије:

др Ивана Спасић, редовни професор, ментор
Универзитет у Београду – Филозофски факултет

др Александар Молнар, редовни професор
Универзитет у Београду – Филозофски факултет

др Ђорђе Павићевић, ванредни професор
Универзитет у Београду – Факултет политичких
наука